

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: موارد تخصیص حرمت ربا/القول فی الربا
بعد از فراق از این بحث که ربا مطلقاً حرام است و راههای تخلص از ربا نیز مردود هستند بحث دیگر این است که آیا این عام حرمت ربا تخصیصی خورده یا نه؟ روایاتی داریم که امروز آنها را می خوانیم تا ببینیم تخصیص بوجود آمده یا نه؟.

در باب ۷ از ابواب ربا روایاتی ذکر شدند که دلالت دارند بر اینکه بین چند دسته ربا نیست، عنوان باب این است: «باب ۷ : انه لا یثبت الربا بین الولد والوالد، ولا بین الزوجین، ولا بین السید وعبده، ولا بین المسلم والحربی مع اخذ المسلم الزیادة، وحکم الربا بینه وبین الذمی».

خبر اول: ﴿محمد بن یعقوب، عن حمید(در تنقیح المقال حمید ذکر شده) بن زیاد(از اساتید کلینی)، عن الخشاب(حسن بن موسی الخشاب است که خیلی خوب است)، عن ابن بقاح(حسن بن علی بن یوسف بن البقاح که توثیق نشده) عن معاذ بن ثابت(توثیق نشده)، عن عمرو بن جمیع(توثیق نشده)، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال أمير المؤمنين عليه السلام: ليس بين الرجل و ولده ربا وليس بين السيد وعبده ربا^۱».

چون خبر مورد عمل فقهاء ماست ضعف سندش جبران می شود.

^۱ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۱۲، ص ۴۳۶، ابواب ربا، باب ۷، حدیث ۱، ط الاسلامیة.

خبر دوم: ﴿وبهذا الاسناد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: ليس بيننا وبين أهل حربنا ربا نأخذ منهم ألف ألف درهم بدرهم ونأخذ منهم ولا نعطيهم^۲».

خبر سوم: ﴿وعن محمد بن يحيى، عن محمد بن أحمد، عن محمد بن عيسى، عن يس الضرير(ضرير یعنی کسی که نابیناست و توثیق نشده) عن حريز، عن زرارة، عن أبي جعفر عليه السلام قال: ليس بين الرجل وولده وبينه وبين عبده ولا بين أهله ربا، إنما الربا فيما بينك وبين ما لا تملك، قلت: فالمشركون بيني وبينهم ربا؟ قال: نعم، قلت: فإنهم ممالك فقال: إنك لست تملكهم إنما تملكهم مع غيرك، أنت وغيرك فيهم سواء، فالذي بينك وبينهم ليس من ذلك لان عبدك ليس مثل عبدك وعبد غيرك. أقول: هذا مخصوص بالذمي لما مر أو محمول على الكراهة^۳».

خبر چهارم: ﴿محمد بن الحسن باسناده عن أحمد بن محمد بن عيسى(اسناد خوب است)، عن يس الضرير(توثیق نشده)، عن حريز، عن زرارة ومحمد بن مسلم، عن أبي جعفر عليه السلام مثله إلا أنه قال: لان عبدك ليس عبد غيرك^۴».

خبر پنجم: ﴿محمد بن علي بن الحسين قال: قال الصادق عليه السلام: ليس بين المسلم وبين الذمي ربا، ولا بين المرأة وبين زوجها ربا. أقول: حملة بعض

^۲ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۱۲، ص ۴۳۶، ابواب ربا، باب ۷، حدیث ۲، ط الاسلامیة.

^۳ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۱۲، ص ۴۳۶، ابواب ربا، باب ۷، حدیث ۳، ط الاسلامیة.

^۴ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۱۲، ص ۴۳۶، ابواب ربا، باب ۷، حدیث ۴، ط الاسلامیة.

الأصحاب علی الذمی الخارج عن شرائط الذمة لما مر^۵.

خب در اینجا چند بحث بوجود می آید؛ اول اینکه آیا این مطلب بین فقهاء ما محرز و مسلم است یا اختلاف نظر وجود دارد، صاحب جواهر و شهید در مسالک فرمودند سید مرتضی در جواب از این مسئله دو جور جواب دارد؛ یک جواب مربوط به اهل موصل است که ایشان فرموده "لا ربا" در روایات مذکور را اینطور باید تفسیر کنیم که "لا" در واقع لای استغراق نفی جنس است که گاهی معنای نفی و گاهی معنای نفی می دهد، نفی مانند امر انشاء است مثل جائی که گفته شده: "لارث ولا فسوق ولا جدال فی الحج" که نفی است، ولی نفی إخبار است مانند جائی که گفته شده: "لا صلاة إلا بطهور" که نفی است، بنابراین "لا" ترکیبات زیادی دارد و اما در ما نحن فیه "لا" در "لاربا" برای نفی است یعنی حتی اینها نیز تأکیداً ربا نخورند پس استثناء نیست، ولی بعداً همین سید مرتضی در کتاب انتصار فرموده همان قول مشهور فقهاء درست است یعنی در این موارد ربا نیست و اینها استثناء شده اند و ربا بین اینها جائز است، البته فقهاء ما "لاربا" گفته اند ولی در روایاتمان کلمه "لیس" بکار رفته که این خب دلالتش بر استثناء موارد مذکور از حرمت ربا روشن تر است و در واقع این تخصیص ادله ربا به نحو حکومت است یعنی نفی حکم به لسان نفی موضوع می باشد، علی ای حال نتیجه این است که این روایات ربا بین والد و ولد و بین زن و شوهر را از تحت عمومات حرمت ربا خارج می کند.

چند بحث در اینجا وجود دارد؛ اول اینکه آیا مراد از ولد همان فرزند بلاواسطه است یا شامل مع الواسطه نیز می شود؟ دوم اینکه آیا شامل ولد رضاعی نیز می شوند یا فقط مخصوص ولد نسبی می باشد؟ سوم اینکه مراد فقط زوجه دائمی است یا شامل زوجه انقطاعی نیز می شود؟.

در اینجا فقهاء ما اختلاف نظر دارند و این بستگی به اجتهاد شما دارد که کدام مورد را برداشت می کنید، البته می دانیم که اگر عام و مخصص منفصلی داشته باشیم و شک کنیم در مخصص منفصل و عام، و امر نیز دائر بین اقل و اکثر باشد، اقل را اخذ می کنیم و در زیاده باید به عام مراجعه کنیم و در اینجا نیز همینطور است یعنی ما نمی دانیم آیا مراد از زوجه دائمی است یا منقطعه یا اینکه آیا مراد از ولد نسبی بلاواسطه است یا نسبی مع الواسطه یا اینکه آیا فقط ولد نسبی مراد است یا ولد رضاعی را نیز شامل می شود. بقیه بحث بماند برای فردا إن شاء الله تعالی

والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی
محمد و آله الطاهرین

^۵ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۱۲، ص ۴۳۷، ابواب ربا، باب ۷، حدیث ۵، ط الاسلامیة.